

*Федоренко Оксана,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка
of.fedorenko@kubg.edu.ua*

АСПЕКТИ УНІВЕРСАЛЬНОСТІ В ЗАСТОСУВАННІ МКФ

Узагальнено структуру та сутність Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ). Виявлено особливості використання МКФ як класифікації для кодування, зокрема те, що кодування вимагає не тільки глибинного розуміння класифікації, але й використання належних джерел інформації та інструментів для оцінювання.

Встановлено, що одним з викликів опису функціонування за допомогою МКФ є вибір правильних кодів з більш ніж 1450, включених до класифікації (тоді як МКФ-ДП містить ще більше кодів для опису функціонування дітей наймолодшого віку). Відзначено, що джерело даних, підхід до отримання інформації та рівень деталізації мають відповідати кінцевому призначенню оцінки, тобто конкретній меті. Водночас на конкретність чи актуальність інформації матимуть вплив точки зору та підготовки оцінювачів. Актуальним є застосовування МКФ в усіх галузях та стосовно усіх вікових груп, але у спосіб, що приєє розширенню можливостей осіб з інвалідністю, а не для констатації факту проблеми.

Ключові слова: МКФ, класифікація, функціонування, обмеження життєдіяльності.

*Федоренко Оксана
Кафедра спеціального и инклюзивного образования
Киевского университета имени Бориса Гринченко*

АСПЕКТЫ УНИВЕРСАЛЬНОСТИ В ПРИМЕНЕНИИ МКФ

Проведен обзор структуры и сущности Международной классификации функционирования, ограниченный жизнедеятельности и здоровья (МКФ).

Выявлены особенности использования МКФ как классификации для кодирования, в частности то, что кодирование требует не только глубокого понимания классификации, но и использование надлежащих источников информации и инструментов для оценки. Установлено, что одним из вызовов описания функционирования с помощью МКФ является выбор правильных кодов, включенных в классификации (тогда как МКФ-ДП содержит еще больше кодов для описания функционирования детей младшего возраста). Отмечено, что источник данных, подход к получению информации и уровень детализации должны соответствовать конечному назначению оценки, т.е. конкретной цели. В то же время на конкретность или актуальность информации будут иметь влияние точки зрения и подготовки оценщиков. Актуальным является применение МКФ во всех отраслях и относительно всех возрастных групп, но таким образом, что расширить возможности лиц с инвалидностью, а не для констатации факта их проблем.

Ключевые слова: МКФ, классификация, функционирования, ограничения жизнедеятельности.

Fedorenko O. F.

Department of Special and Inclusive Education

Institute of Human Sciences,

Borys Grinchenko Kyiv University, Ukraine

ASPECTS OF UNIVERSALITY IN THE APPLICATION OF ICF

A review of the structure and essence of the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF). Peculiarities of using ICF as a classification for coding have been revealed, in particular, coding requires not only a deep understanding of classification, but also the use of appropriate sources of information and assessment tools. It has been established that one of the challenges of describing functioning with the help of ICF is the selection of the correct codes included in the classification (whereas ICF-DP contains even more codes for describing the functioning of young children). It is noted that the data source, the approach to obtaining information and the level of detail should correspond to the final purpose of the assessment, i.e. specific purpose. At the same time, the point of view and training

of appraisers will have an impact on the specificity or relevance of the information. It is relevant to use ICF in all sectors and with respect to all age groups, but in such a way that expand the opportunities of persons with disabilities, and not to state the fact of their problems.

Key words: ICF, classification, functioning, disability.

Постановка проблеми. Зважаючи на план заходів Уряду з впровадження в Україні Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ) й Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ-ДП), поширення та використання означених документів є першочерговим.

Водночас технологія використання МКФ та / чи МКФ – ДП та їхніх окремих положення нині викликають певні дискусії серед вітчизняних науковців і практиків. Насамперед, це зумовлено тим, що упровадження означеного відбувається на тлі недостатнього розуміння сутності цього підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науці вже є сучасні наукові уявлення про біо-психо-соціальну модель розвитку організму дитини та визначальну роль індивідуальної траєкторії розвитку для аргументації необхідності створення гнучкого освітнього середовищ (Е. Данілавічюте); приклади розроблення програми допомоги дітям з особливими потребами та їхнім сім'ям на основі МКФ (Ю. Алімова, І. Гордієнко); формується банк досліджень щодо застосування МКФ як інструменту дослідження (Л. Некраш, О. Склянська та інші). Втім, відсутній ґрунтовний науковий аналіз ключових положень щодо сфери застосування та основних положень МКФ.

Мета статті - за результатами теоретичного аналізу визначити універсальність Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я для вітчизняної системи освіти.

Виклад основного матеріалу. Насамперед відзначимо, що МКФ належить до родини міжнародних класифікацій, розроблених Всесвітньою організацією охорони здоров'я, які стосуються різних аспектів здоров'я і

аспектів, пов'язаних зі здоров'ям. Сюди належать: МКФ, «Міжнародна класифікація хвороб» (МКХ), «Класифікація по догляду», «Міжнародна класифікація стандартів освіти - ISCD», а також «Стандартні правила щодо створення рівних можливостей для осіб з обмеженням життєдіяльності» [1;2].

Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності і здоров'я (МКФ), опублікована в 2001 році. Похідна версія МКФ щодо дітей та молоді (МКФ-ДП) побачила світ у 2007 році. Варто сказати, що, здійснивши в 2012 році оновлення та перегляд цих документів, сьогодні ВООЗ завершує роботу по об'єднанню МКФ та МКФ-ДП в одну.

Головна увага в класифікації приділяється саме функціонуванню та обмеженням життєдіяльності як медичним та пов'язаним зі здоров'ям складовим благополуччя. У контексті благополуччя тут йдеться про взаємодію з оточуючими та якісну освіту.

Класифікація складається з двох частин. Частина Функціонування та обмеження життєдіяльності описує системи організму (функції та структури організму), а також сфери життя (діяльність та участь), які в МКФ називаються «доменами». Класифікація пропонує різні конструкції та домени, які можна використовувати з метою опису динаміки, стану, проявів обмеження життєдіяльності.

Функціонування особи в будь-якому домені є результатом складної взаємодії між станом здоров'я (на сьогодні – за МКХ -10), іншими доменами функціонування та обмежень життєдіяльності, а також факторами навколишнього середовища і особистісними факторами. Для опису повної ситуації особи потрібно використати усі компоненти, а не тільки функції та структури організму, до чого традиційно тяжіють фахівці. Також до уваги беруться й особистісні фактори, але їх не включено в класифікацію через значні соціально-культурні відмінності, що можуть бути пов'язані з ними (Е. Аухадєєв, М. Коробов та інші).

Одиницями класифікації є категорії, що існують в межах кожного домену. Для використання МКФ суто як класифікації, потрібно орієнтуватися на окремі категорії чи коди, що описують той чи інший стан здоров'я, та,

спільно з кваліфікатором, використовувати для з'ясування функціонування чи обмеження життєдіяльності у цій категорії. Що важливо, категорії можна обирати не тільки для виявлення проблем, а й для акцентування уваги до позитивних аспектів функціонування. Сутність проблеми в певній категорії можна виразити за допомогою числових кодів (від 0 до 4), що додаються до буквено-цифрового коду категорії [1; 2; 6]. Якщо МКФ використовується як класифікація, то для кодування інформації використовуються відповідні категорії. Кодування вимагає не тільки глибинного розуміння класифікації, але й використання належних джерел інформації та інструментів для оцінювання.

На сьогодні єдиного чи універсального підходу до вимірювання функціонування не існує. З досвіду можемо відзначити, що різні фахівці з різною професійною підготовкою можуть використовувати різні методи оцінювання. Наразі питання використання МКФ як класифікатора потребує ще детального огляду та розроблення рекомендацій.

Одним з викликів опису функціонування за допомогою МКФ є вибір правильних кодів з майже півтори тисячі включених до класифікації (МКФ-ДП містить ще більше кодів для опису функціонування дітей наймолодшого віку) [1; 2; 7]. На конкретність чи актуальність інформації матимуть вплив точки зору та підготовки тих, хто працюватиме з МКФ. Загалом, джерело даних, підхід до отримання інформації та рівень деталізації мають відповідати кінцевому призначенню оцінки, тобто конкретній меті (Adolfsson M., Akio T. та інші). В цілому, використання Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я забезпечує базову термінологію для обговорення та аналізу природи й динаміки функціонування та обмеження життєдіяльності, у тому числі щодо бар'єрів та сприятливих факторів середовища. Це дає змогу об'єднати результати різних спостережень за діяльністю та отримати загальне розуміння життєвої ситуації особи.

Аналіз наукової літератури та певні практичні напрацювання дають змогу відзначити певні переваги щодо застосування Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ) в освітній практиці. Одна з переваг в тому, що класифікація дає змогу вибирати зміст для

конкретних проблем, й при цьому забезпечує уніфіковану структуру для різної інформації.

Іншою перевагою є те, що у кожній категорії можна задокументувати відсутність або наявність проблеми, та рівень складності проблеми. В свою чергу це дає змогу моніторити динаміку щодо змін у процесі підтримки чи втручання через кваліфікатори (Ю. Алімова, І. Гордієнко). Однак, з досвіду, особливо у випадку опису обмеження участі, можлива незначна розбіжність у поглядах і оцінках. Втім, саме посилання на кваліфікатори дозволяє виявити рівень функціонування, інтерпретований різними людьми у різних ситуаціях. На наш погляд, це важливо для вибору майбутнього втручання або планування стратегії підтримки.

Міжнародну класифікацію функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я можна використати для кращого розуміння різних конструкцій, пов'язаних з інтелектуальним розвитком, поведінкою чи дискримінацією тощо, коли їх використовують різні фахівці для опису ситуації однієї і тієї ж людини. Саме на основі МКФ можна надати розуміння цих категорій таким чином, щоб підкреслити схожість та відмінності в підходах до наявної проблеми, а також виявити додаткову чи суперечливу інформацію.

У викладі МКФ підкреслюється, що класифікація прийнята ВООЗ як одна з соціальних класифікацій, в якій реалізуються прийняті міжнародні документи з прав людини, і, зокрема, вже згадані «Стандартні правила щодо створення рівних можливостей для осіб з обмеженнями життєдіяльності» [1]. Водночас Міжнародна класифікацію функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я стосується не тільки людей з інвалідністю, оскільки показники здоров'я при будь-якій зміні можуть бути описані саме за допомогою МКФ.

Класифікація містить визначення та концептуальні положення, які слід використовувати в практиці і наукових дослідженнях з проблеми інвалідності (в медико-соціальній експертизі, реабілітації, сфері освіти чи соціального захисту тощо). Передбачається, що впровадження МКФ має бути погоджено на рівні національного законодавства і, власне, стати інструментом для реалізації національного законодавства в царині прав, в першу чергу осіб з інвалідністю,

обмеження участі яких тривалий час розглядалися як прямі наслідки розладів та порушень.

Висновки. Підсумовуючи, ключовими тезами стосовно МКФ можемо визначити наступні. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я є однією з трьох класифікацій, що охоплює усі аспекти людського здоров'я та пов'язані зі здоров'ям складові благополуччя. Вона пропонує термінологію та формулювання, необхідні для опису інвалідності в контексті сприятливих чинників та бар'єрів навколишнього середовища, де йдеться про опис не самих людей, а життєвих ситуацій, в яких вони опинились. Функціонування та обмеження життєдіяльності (інвалідність) подаються як узагальнюючі терміни, що описують результати взаємодії між усіма компонентами Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я. Відповідно, означеного вище, МКФ може застосовуватися в усіх галузях та стосовно усіх вікових груп, але у спосіб, що приє розширенню можливостей осіб, у тому числі й з інвалідністю, а не для констатації факту проблеми.

Література:

1. Всесвітня організація охорони здоров'я (2013). Як користуватися МКФ. Практичний посібник з використання Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності і здоров'я. Попередній варіант для відгуків та коментарів. Женева, ВООЗ.
2. Махмутова А. М., Ибраева К. Б. Международная классификация функционирования, ограниченный жизнедеятельность и здоровья детей и подростков. АО Медицинский университет Астана, Республика Казахстан. Available at: http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2011/Tecnic/2_85166.doc.htm
3. Коробов М.В. (2011). Международная классификация функционирования, ограниченный жизнедеятельности и здоровья: основные положения: Учебно-методическое пособие.

4. Adolfsson M. (2011) Applying the ICF-CY to identify everyday life situations of children and youth with disabilities, Jonkoping
5. Akio T., Koji T., Yutaka S., Yuichiro H., Hisao S. (2013). Study of ICF/ICF-CY use in the fields related to Special Needs Education for multidisciplinary approaches, Bulletin of The National Institute of Special Needs Education, Vol. 40, pp.
6. International Classification of Functioning, Disability, and Health (ICF). American Speech-Language-Hearing Association. Available at: <http://www.asha.org/slp/icf.htm>
7. WHO ICF-CY Developmental Code Sets. Available at: [http:// www.icf-cydevelopmentalcodesets.com/Home_Page.html](http://www.icf-cydevelopmentalcodesets.com/Home_Page.html)

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Vsesvitnia orhanizatsiia okhorony zdorov'ia (2013). Yak korystuvatysia MKF. Praktychnyi posibnyk z vykorystannia Mizhnarodnoi klasyfikatsii funktsionuvannia, obmezhenia zhyttiediialnosti i zdorov'ia. Poperednii variant dlia vidhukiv ta komentariv. Zheneva, VOOZ.
2. Mahmutova A. M., Ibraeva K. B. Mezhdunarodnaja klassifikacija funkcionirovanija, ogranichenij zhiznedejatel'nost i zdorov'ja detej i podrostkov. AO Medicinskij universitet Astana, Respublika Kazahstan. Available at: http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2011/Tecnic/2_85166.doc.htm
3. Korobov M.V. (2011). Mezhdunarodnaja klassifikacija funkcionirovanija, ogranichenij zhiznedejatel'nosti i zdorov'ja: osnovnye polozenija: Uchebno-metodicheskoe posobie.
4. Adolfsson M. (2011) Applying the ICF-CY to identify everyday life situations of children and youth with disabilities, Jonkoping
5. Akio T., Koji T., Yutaka S., Yuichiro H., Hisao S. (2013). Study of ICF/ICF-CY use in the fields related to Special Needs Education for multidisciplinary approaches, Bulletin of The National Institute of Special Needs Education, Vol. 40, pp.
6. International Classification of Functioning, Disability, and Health (ICF). American Speech-Language-Hearing Association. Available at: <http://www.asha.org/slp/icf.htm>

7. WHO ICF-CY Developmental Code Sets. Available at: [http:// www.icf-cydevelopmentalcodesets.com/Home_Page.html](http://www.icf-cydevelopmentalcodesets.com/Home_Page.html)